

Dobrodošli na
prvo predavanje iz predmeta

Farmaceutska hemija II

Predavač: Prof. dr Zorica Vujić

O predavaču

- Diplomirani farmaceut
- Doktor farmaceutskih nauka (2001)
- Specijalista Ispitivanja i kontrole lekova (2002)
- Specijalista Puštanja leka u promet(2012)
- Posledoktorske studije iz medicinske hemije, Farmaceutski fakultet, Univerzitet Illinois (2003-2004), Čikago

Katedra za farmaceutsku hemiju
E-mail: zvujic@pharmacy.bg.ac.rs

Prisustvo na predavanjima: 10 poena

Laboratorijske vežbe i kolokvijum: 20 poena

Oslobađajući kolokvijum: 20 poena

Pismeni ispit: 50 poena

Sadržaj:

OSLOBAĐAJUĆI KOLOKVIJUM

1. Antimikrobni lekovi: Antibiotici, Sulfonamidi, Uroantiseptici;

ISPIT

Antimikotici, Antituberkulotici, Antiparazitici, Lokalni antiinfektivni;

2. Antivirotici;
3. Antineoplastici;
4. Steroidi;
5. Vitamini.

Literatura

- William Foye, Thomas Lemke, David Williams; **Principles of Medicinal Chemistry**, V ed, 2002, Willams & Wilkins, Baltimore, USA
- Wilson E. Gisvold J. B; **Textbook of Organic Medicinal and Pharmaceutical Chemistry**, Lippincott Company, London, Philadelphia, New York, 2004.
- Thomas Nogrady; **Medicinal Chemistry, A Biomedical Approach**, 2nd edition, Oxford University Press, New York
- Gareth Thomas, **Medicinal Chemistry, An introduction**, John Wiley & Sons, Ltd, England
- D. Radulović, S. Vladimirov; **Farmaceutska hemija I**, Beograd 2005.
- **Internet** (google, yahoo...)
- **Ostalo** (udžbenici, časopisi...)

ANTIMIKROBNI LEKOVI

- L.Pasteur i Joubert: dva soja različitih mikroorganizama u istom hranljivom mediju mogu međusobno štetno delovati jedni na druge: *antibiosis*;
- Početak XX veka sinteza velikog broja organometalnih jedinjenja i boja;
- **Gerhard Domagk**-infektivne bolesti izazvane bakterijom *Streptococcus pyogenes*; prontosil; **Nobelova nagrada 1939.g**;
- **Alexander Fleming**-1928: *Penicillium* stvara jedinjenje koje dovodi do lize bakterijskih ćelija; **Nobelova nagrada 1945.g**;
- Streptomycin (1943.), hloramfenikol (1947.g), hlortetraciklin (1948.g), neomicin (1949.g) i eritromicin (1952.g).

ANTIMIKROBNI LEKOVI

-ANTIBIOTICI-

Paster, 1877 g, *antibioza*
Fleming, 1928 g, *Penicillium*

Alexander Fleming
1881-1955

Antibiotici su **metaboliti** mikroorganizama ili njihovi **polusintetski** i sintetski analozi koji zaustavljaju rast ili ubijaju druge mikroorganizme.

Antibiotik:

- Netoksičan u terapijskim dozama
- Hemijski stabilan
- Pogodne fizičko-hemijske osobine
- Povoljnu biorasploživost i bpe
- Ne izaziva alergijske reakcije i nije podložan rezistenciji
- Specifičan ili širok antimikrobni spektar

Sintetski antimikrobni lekovi: sulfonamidi, fluorohinoloni, oksazolidinioni

Prema dejstvu na bakterije:

Bakteriostatici

Baktericidi (samo bakterije u fazi deobe)

Nomenklatura:

CAS, IUPAC, INN (generička imena):

Soj mikroorganizama (streptomycin, penicilin, cefamicin...)

Hemijska struktura (tetraciklini, antraciklini, cikloserin...)

Izazivač (antibakterijski, antivirusni, antimikotici, antiprotozoici...)

Prema hemijskoj strukturi: Derivati aminokiselina, β -laktam, aminoglikozidi, tetraciklini, antraciklini, makrolidi, polienski makrolidi, piranozidi, ansamicini, polipeptidni, glikopeptidni i dr.**Prema mehanizmu delovanja:**

> Čelijski zid (penicilini, cefalosporini)

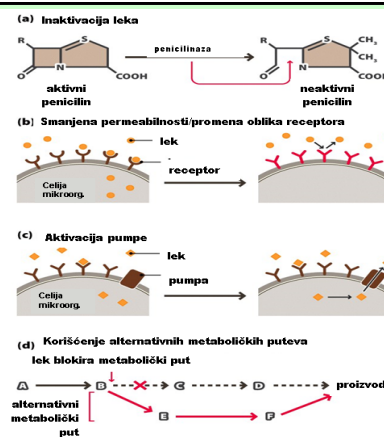
> Menjaju propustljivost čelijske membrane (polienski makrolidi)

> Sintezu proteina (aminoglikozidni, tetraciklini, hloramfenikol, linkomicini)

> Sintezu nukleinskih kiselina (rifamicini, sulfonamidi, hinoloni)

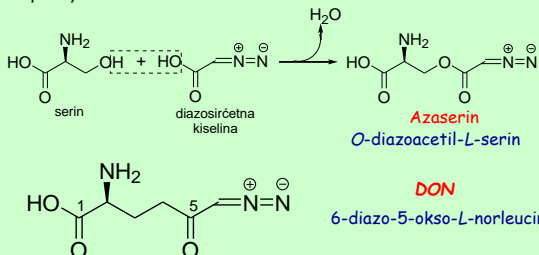
MEHANIZAM REZISTENCIJE BAKTERIJA PREMA ANTIBIOTICIMA

- o Rezistencija-permanentna, **stežena**, ukrštena
- o enzimska inhibicija (*beta-laktamaze*);
- o promena propustljivosti spoljašnje i unutrašnje membrane bakterija;
- o pojačana eliminacija antibiotika iz bakterijskih ćelija;
- o promene na mestu vezivanja antibiotika na čelijskom zidu ili *ciljnog enzima* za koji se antibiotik vezuje;
- o spontana i indukovana mutacija gena koji učestvuju u sintezi proteina, odnosno nukleinskih kiselina na koje lek utiče (fluoro-hinoloni);
- o stvaranje odgovarajućih bioloških i biohemijskih uslova (genska ekspresija koja omogućava biosintezu odgovarajućih enzima) za preuzimanje metabolita iz spoljne (životne) sredine patogena.

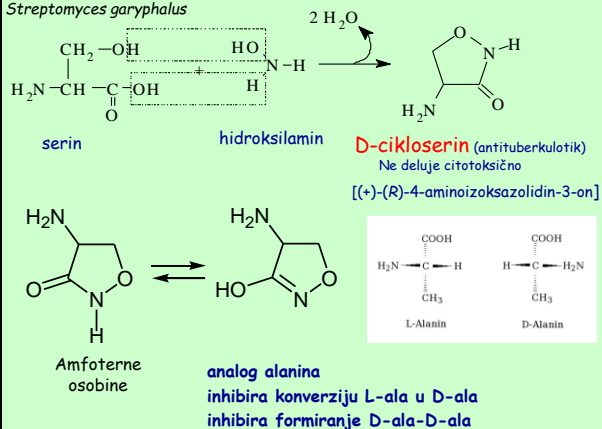
ANTIBIOTICI-DERIVATI AMINOKISELINA

Streptomyces

Inhibiraju biosintezu pirimidinskih baza, antimetaboliti.
 Antimikrobno i citotoksično dejstvo, u eksperimentalnoj medicini.

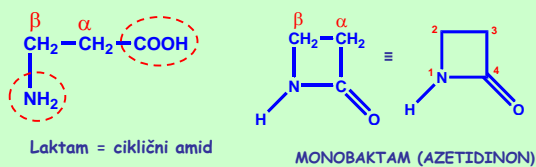
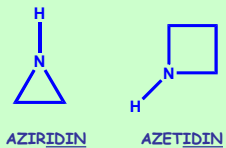
Streptomyces garyphalus

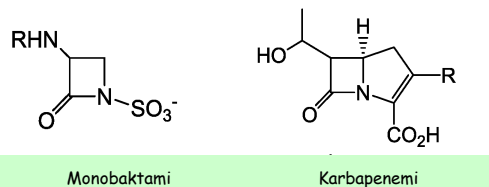
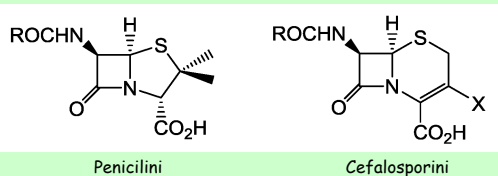
β-LAKTAM ANTIBIOTICI

Jednostavni peptidi, najmanje toksični, veliki terapijski značaj.

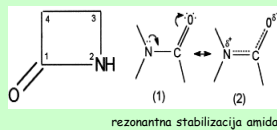
- Penicilini
- Cefalosporini
- Inhibitori β-laktamaze
- Monobaktami

Jedinjenja koja sadrže β-laktamski prsten:

Nestabilnost β -laktamskog prstena

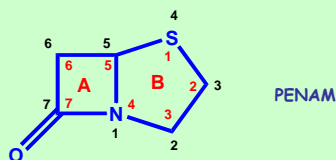
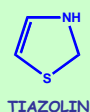
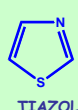
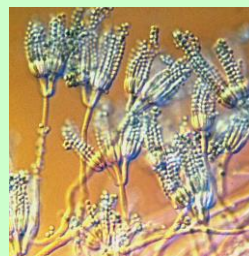

Veze između C i N atoma ima karakter pi veze (ograničena konformaciona fleksibilnost);

Kondenzovanje β -laktamskog prstena sa tiazolidinom i tiazinom utiče na planarnost laktamske veze azetidinona i inhibira rezonantnu stabilizaciju laktamskog azota i karbonilne grupe.

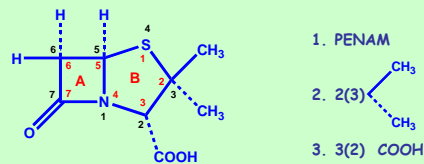
Osetljiv na reakcije hidrolize

Penicilini

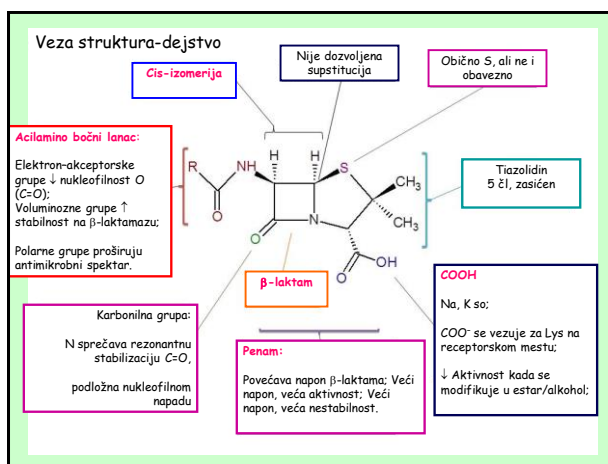
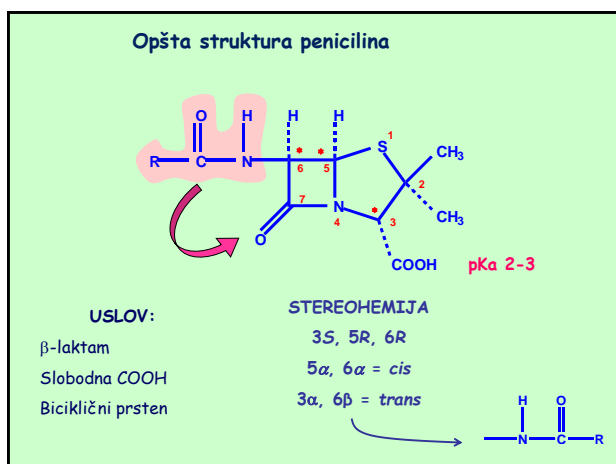
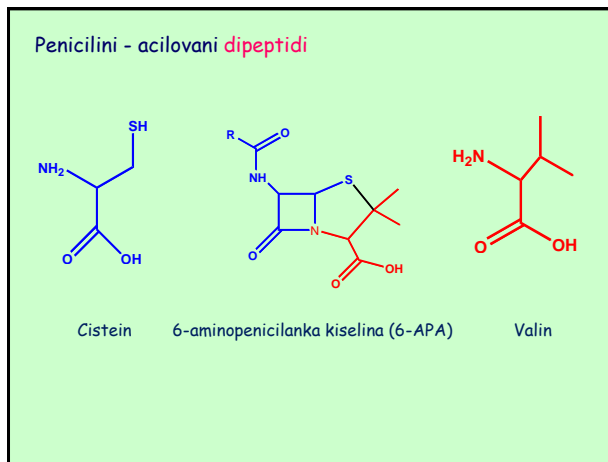
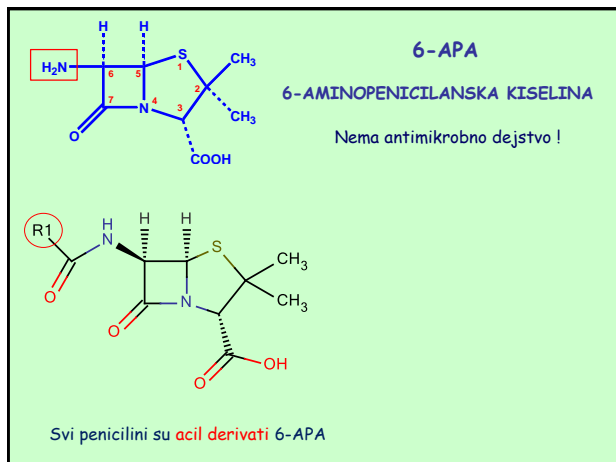
4-TIA-1-AZABICIKLO [3.2.0] HEPTAN-7-ON (IUPAC)

1-TIA-4-AZABICIKLO [3.2.0] HEPTAN-7-ON (Chemical Abstract)

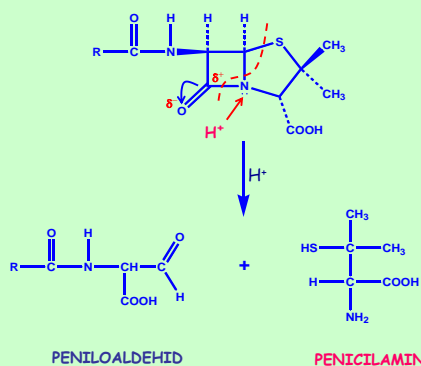

PENICILANSKA KISELINA

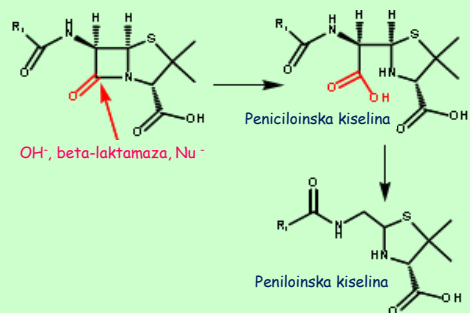
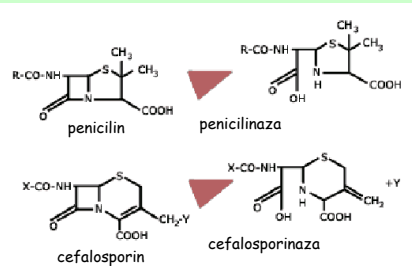
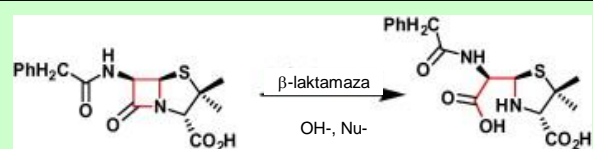
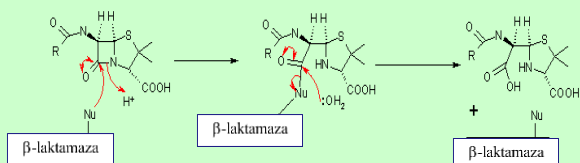
2,2-dimetil-penam-3 α -karbonska kiselina

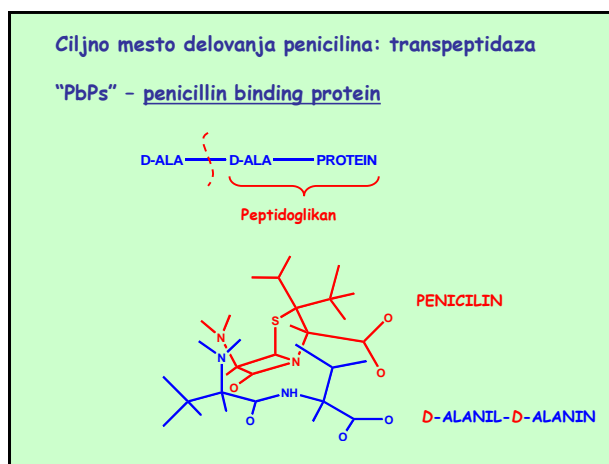
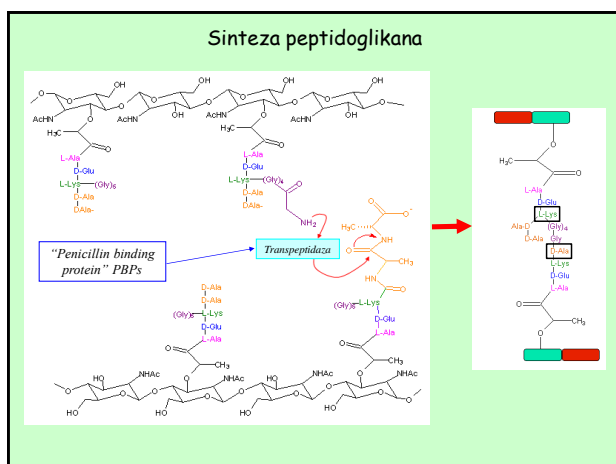
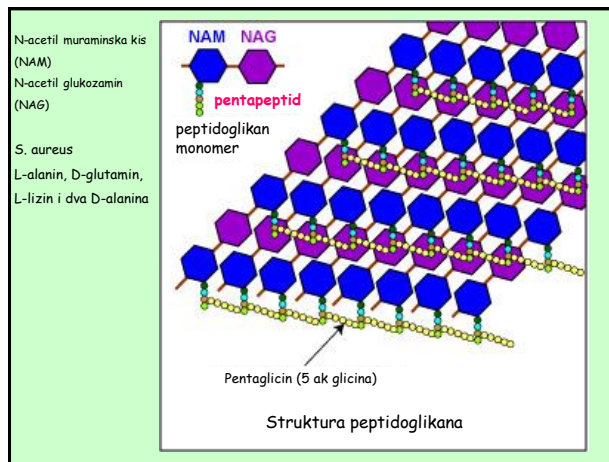
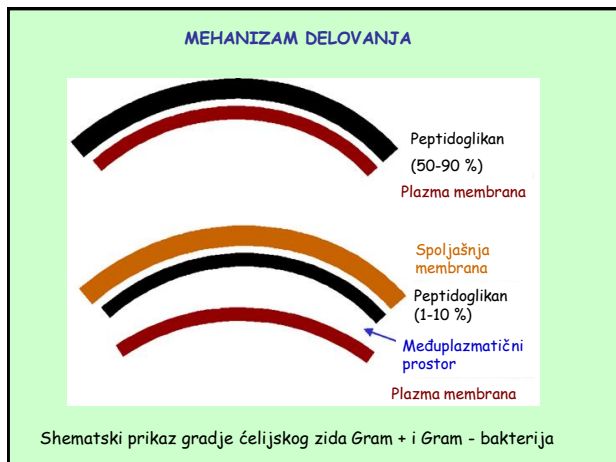

Stabilnost penicilina u kiseljoj sredini

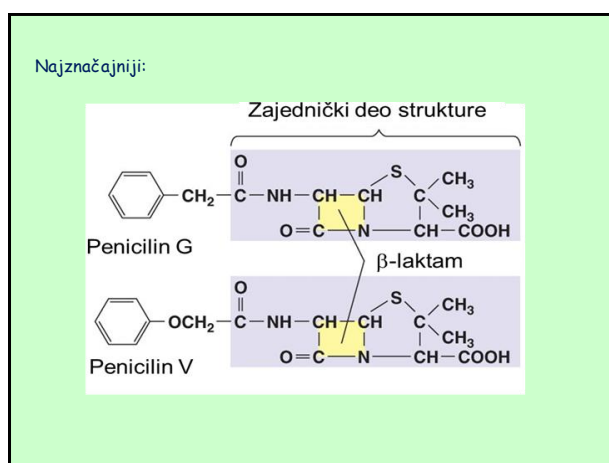
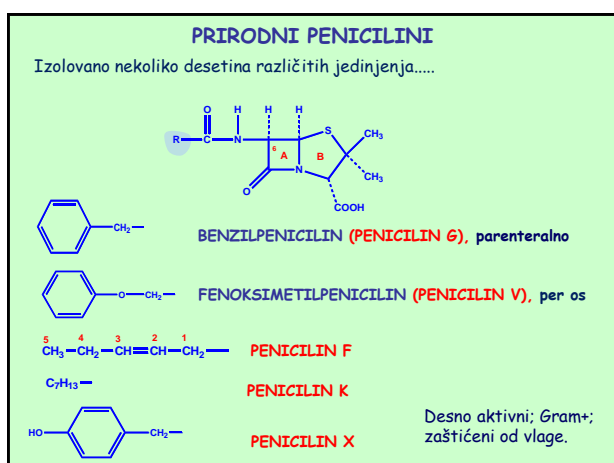
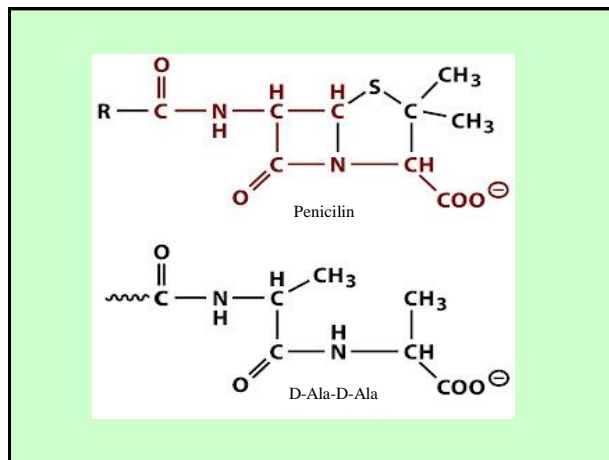
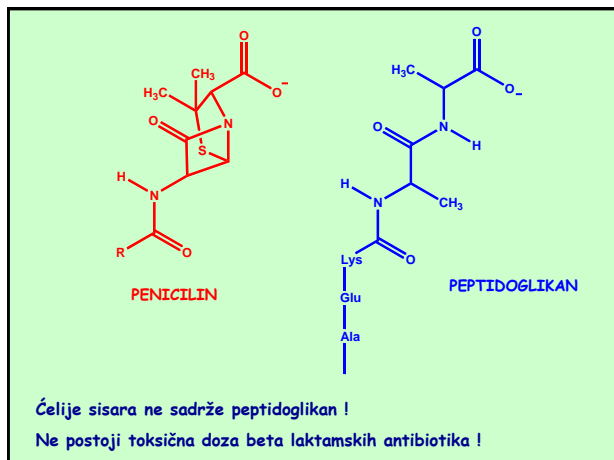

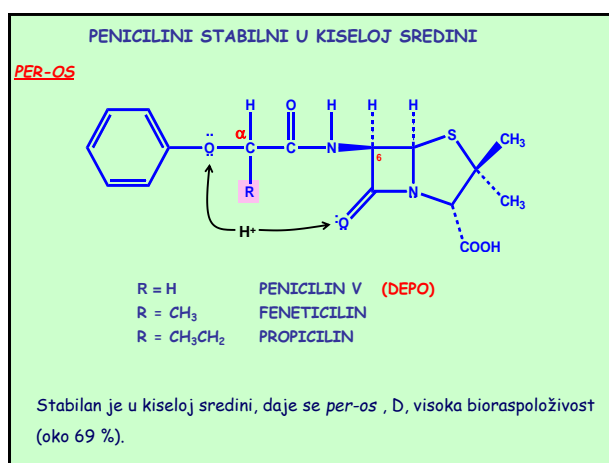
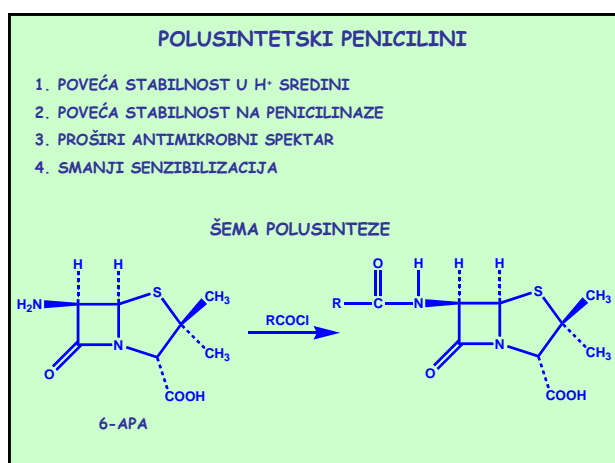
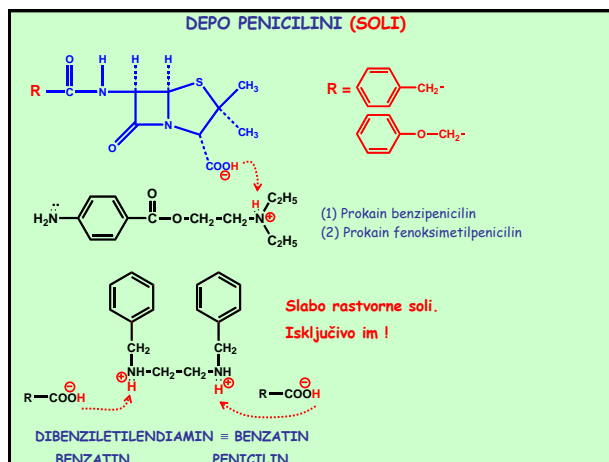
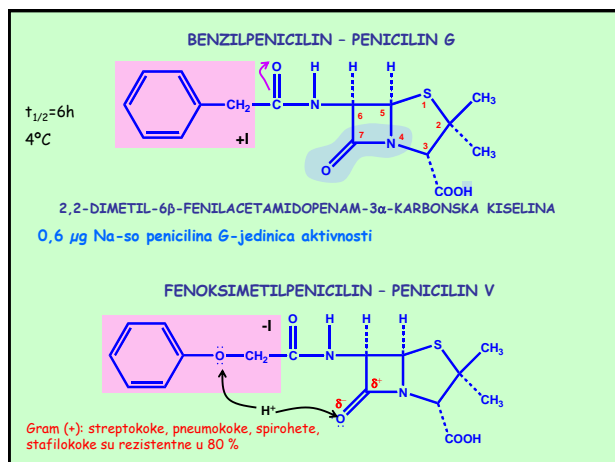
Stabilnost penicilina u baznoj sredini

Inaktivacija penicilina β -laktamazom

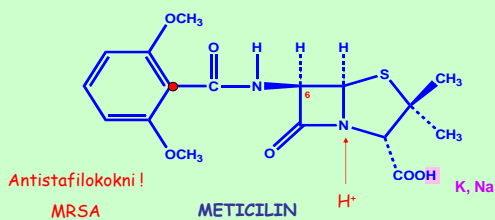

PENICILINI STABILNI NA PENICILINAZU
- NESTABILNI U H⁺ SREDINI -

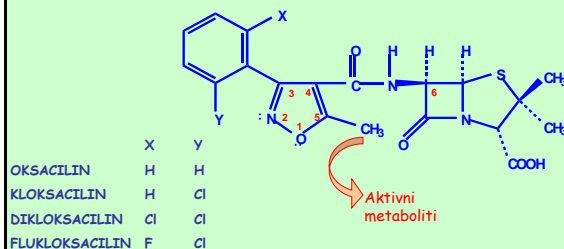
PARENTERALNI PENICILINI

[2S-(2α,5α,6β)]-6-[(2,6-dimetoksibenzoil)amino]-3,3-dimetil-7-okso-4-tia-1-azabicyklo-[3.2.0]heptan-2-karboksilat-natrijum

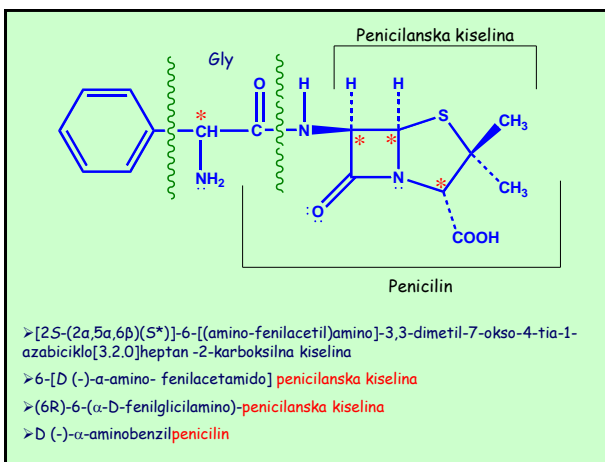
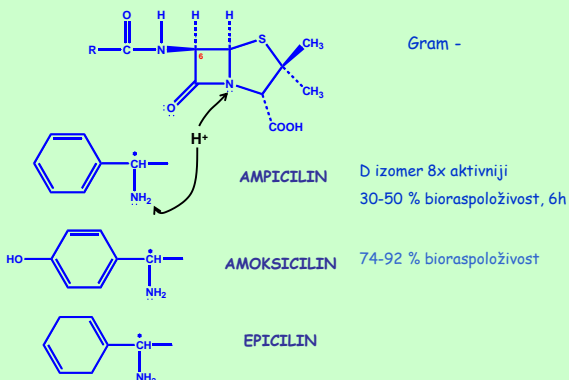
PENICILINI STABILNI NA PENICILINAZU -STABILNI U H⁺ SREDINI

IZOKSAZOL PENICILINI

-kod infekcija stafilokokama rezistentnim na benzilpenicilin
-neaktivni su prema gram-negativnim patogenima, slabiji su od prirodnih penicilina

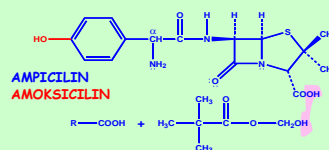
PENICILINI **PROŠIRENOG** SPEKTRA DELOVANJA -STABILNI U H⁺ SREDINI (aminopenicilini)

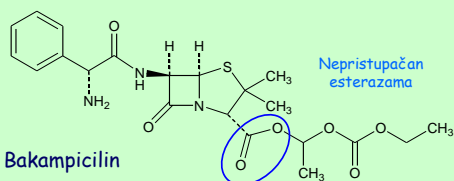
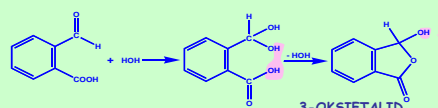
Derivatizacijom slobodne amino i karboksilne grupe ampilicila, dobijeni su **lipofiliji proizvodi** (prodrug supstance) sa većom bioraspoloživošću (ne gradi se zwitter jon).

Prodrug supstance hidrolizuje u duodenumu, u uslovima slabo bazne sredine i pod uticajem esteraza (koje stvara saprofitna mikroflora) što dovodi do potpunije resorpcije leka u aktivnom obliku.

Pro drug ampilicina

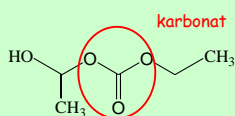

PIVALOIKOSIMETIL (dvostruki estar)-PIVAMPICILIN

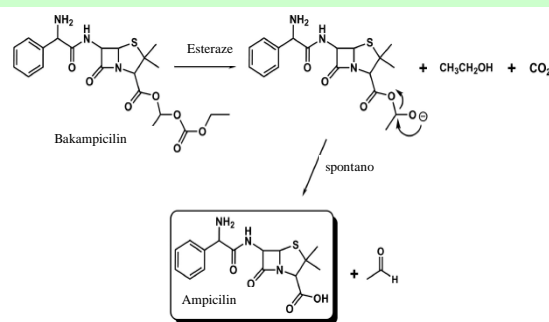

Nepristupačan esterazama

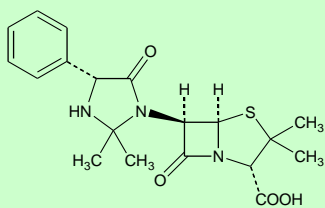
Bakampicilin je C2 estar ampilicina i alkohola hidroksidietil- karbonata.

Kontroliše se brzina oslobađanja aktivnog oblika leka.

Dvostepena hidrolitička reakcija

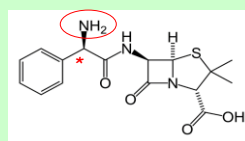

Hetacilin

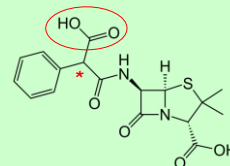
Kondenzacijom ampicilina sa acetonom.

Smanjene bazne osobine amino grupe, smanjena protonacija u želucu, povećana bioraspoloživost.

PENICILINI PROŠIRENOG SPEKTRA DEJSTVA -
NESTABILNI U H⁺ SREDINI I β-LAKTAMAZE

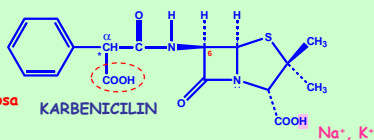

Ampicilin

Karbenicilin

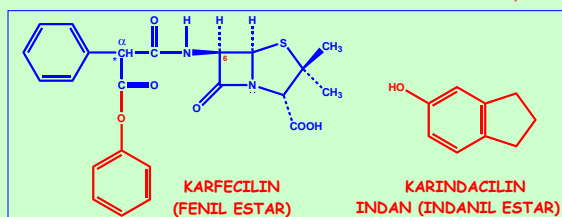
PENICILINI PROŠIRENOG SPEKTRA DEJSTVA -
NESTABILNI U H⁺ SREDINI I β-LAKTAMAZE

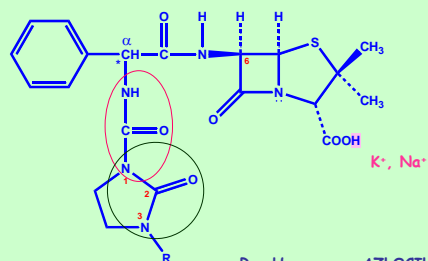
Pseudomonas aeruginosa
Proteus vrste

KARBENICILIN

Na⁺, K⁺

KARFECILIN
(FENIL ESTAR)KARINDACILIN
INDAN (INDANIL ESTAR)

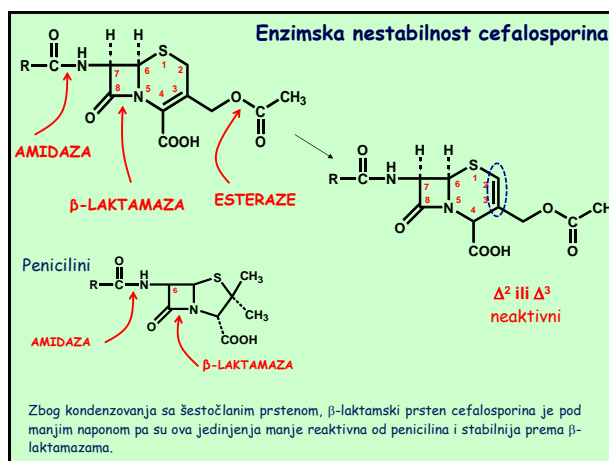
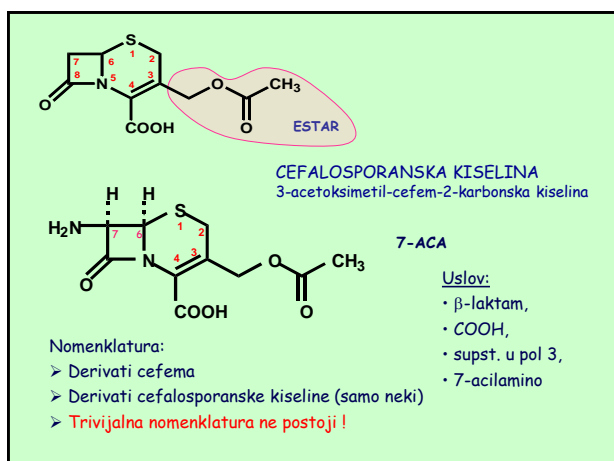
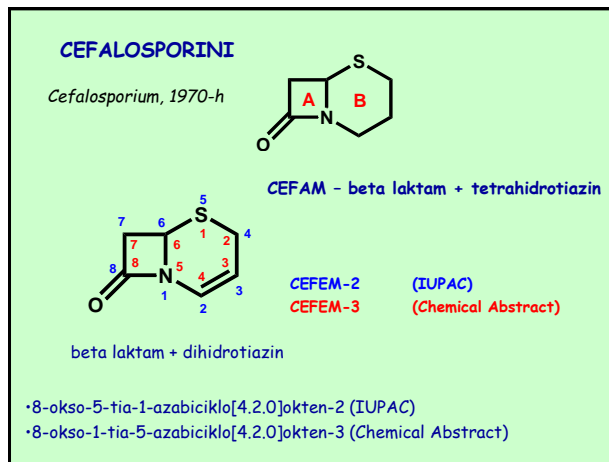
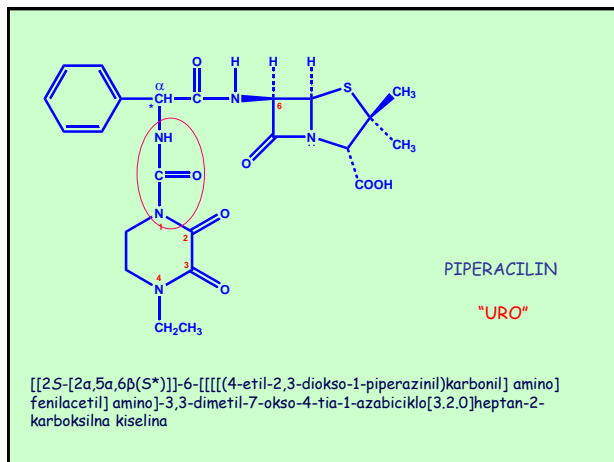
UREIDO PENICILINI - ACILUREIDO PENICILINI -
PROŠIRENOG SPEKTRA - PARENTERALNI

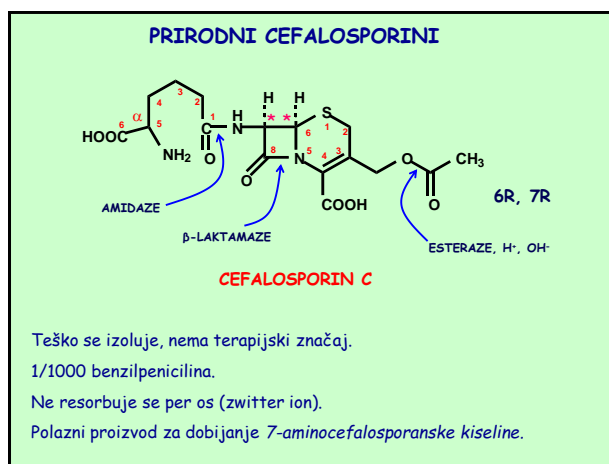
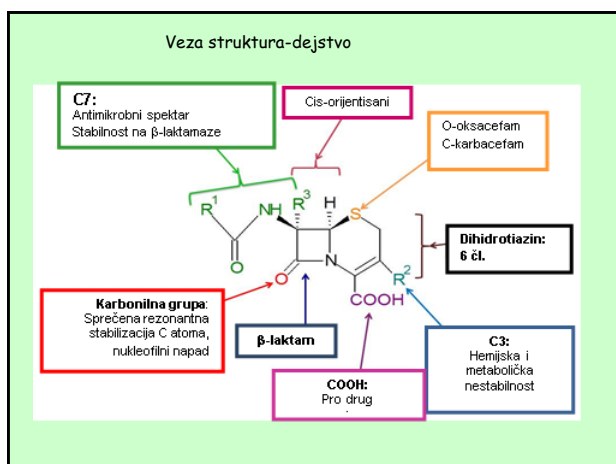
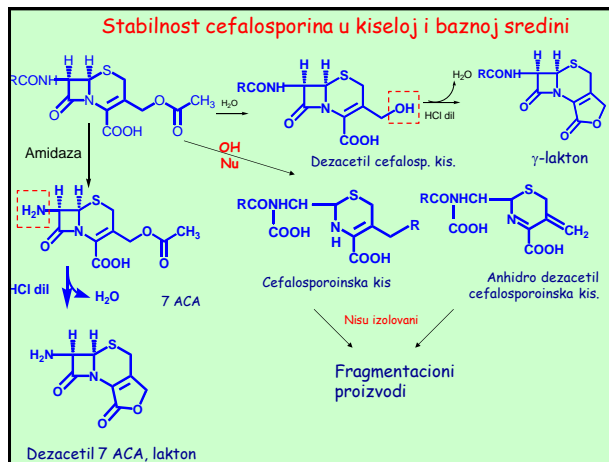
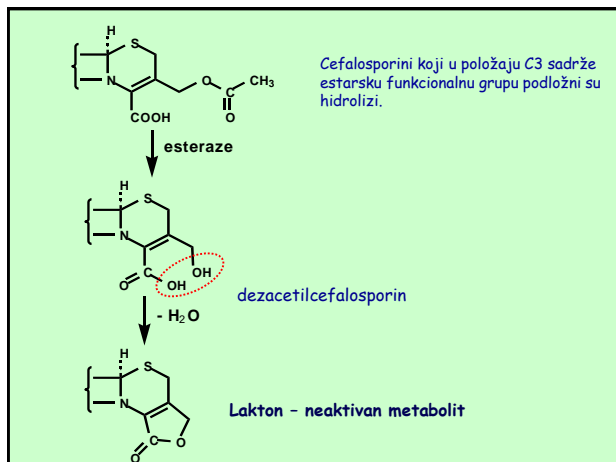

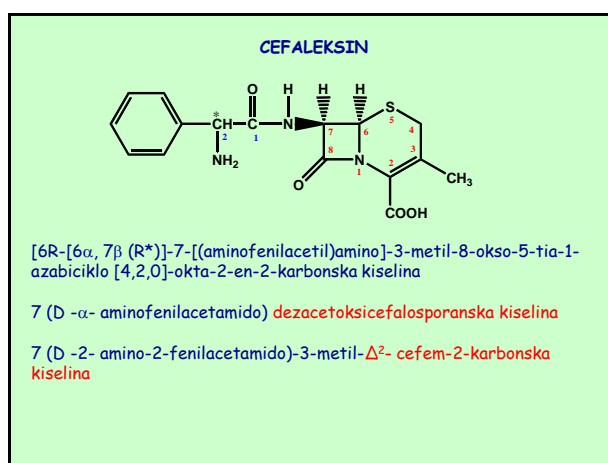
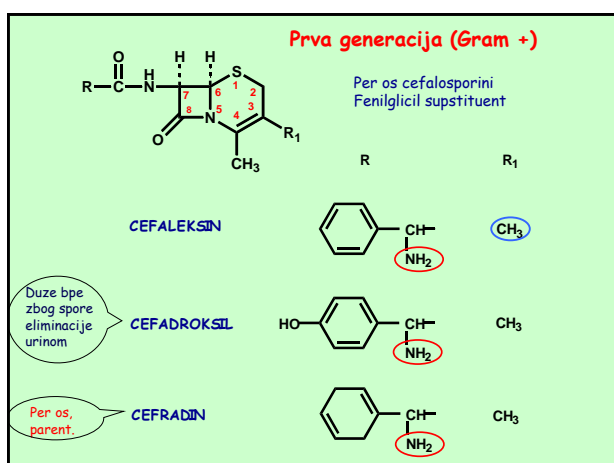
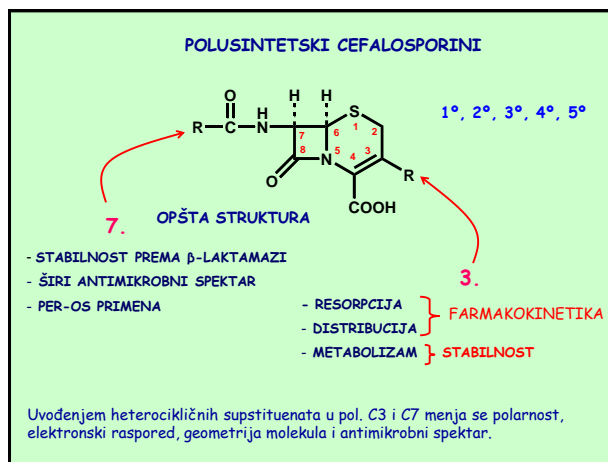
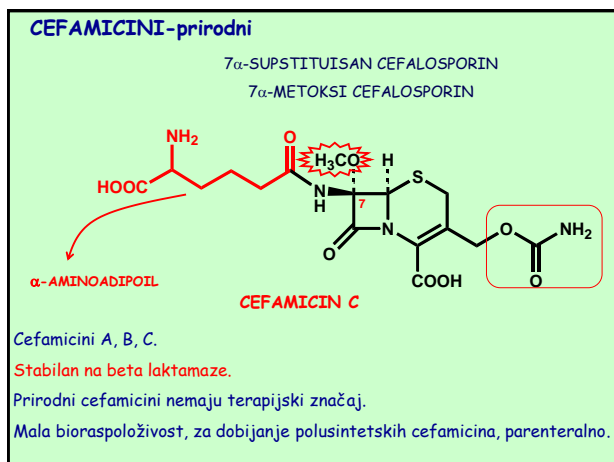
K⁺, Na⁺

R = H AZLOCILIN
R = SO₂CH₃ MEZLOCILIN

Povećana polarnost

Druga generacija

Osnovna struktura slična prvoj generaciji.

Per os

Cefahlor		Cl	H
Cefaprozil			H
Lorakarbef		Cl	H
Cefatrizin			H

Z:E=9:1

X=CH₂
Derivat karbocefema

Druga generacija

Parenteralno

Cefuroksim		sin		H
Cefoksitin				OCH ₃
Cefotetan				OCH ₃

hipoprotrombinemija

7 β radikal-oksiimino: **OKSIIMINO** cefalosporini
7 α-metoksi grupa: **CEFAMICINI**

Stabilni na β-laktamazu!

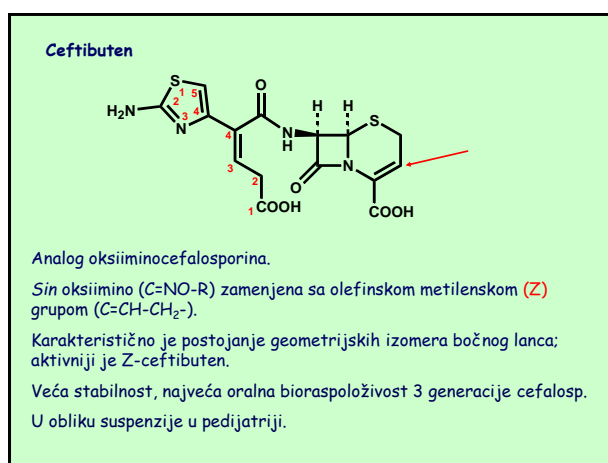
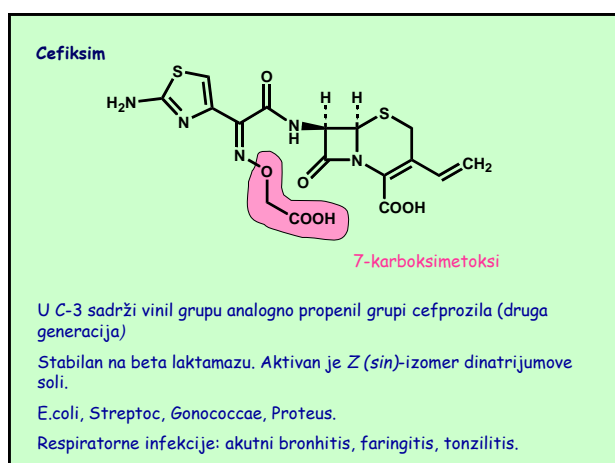
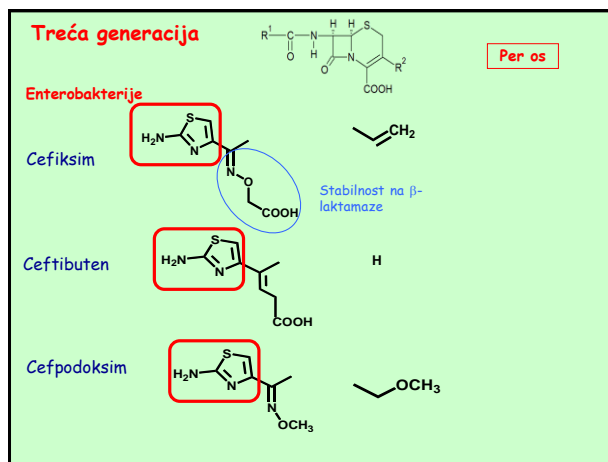
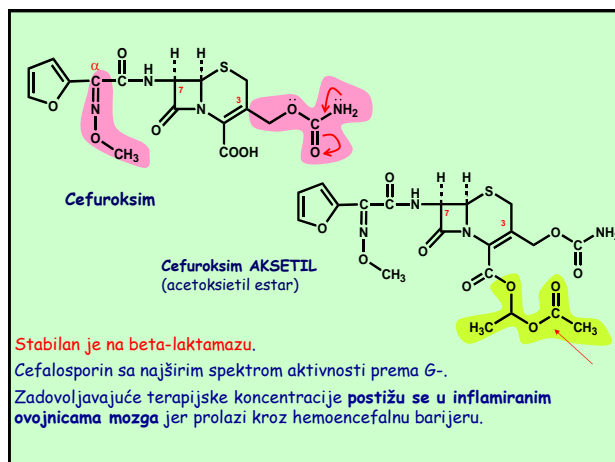
Oksiimino cefalosporini

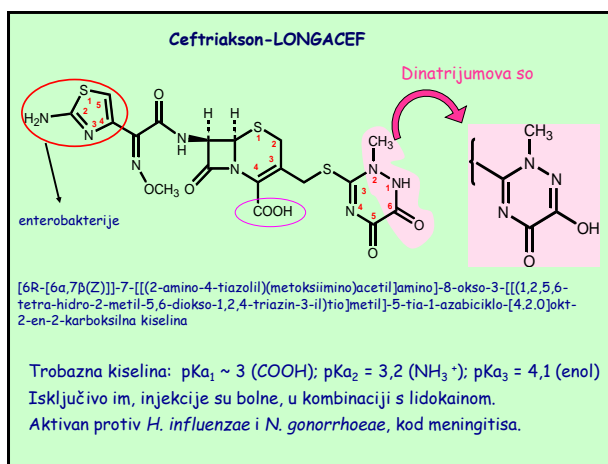
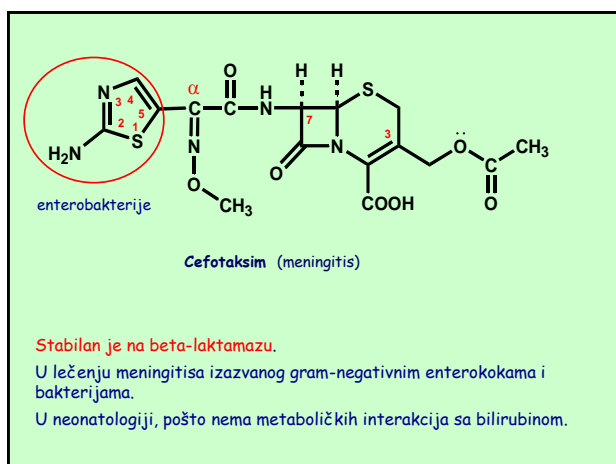
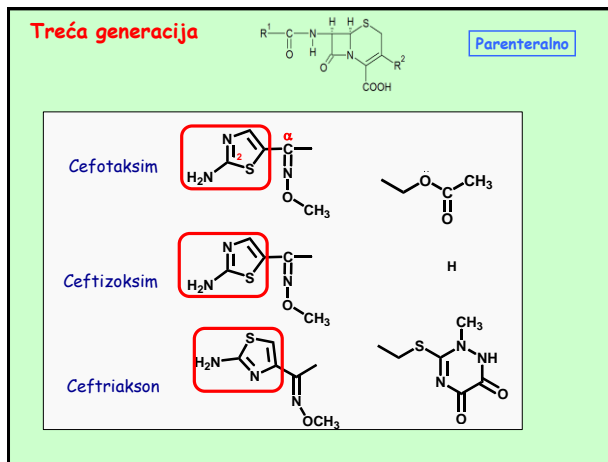
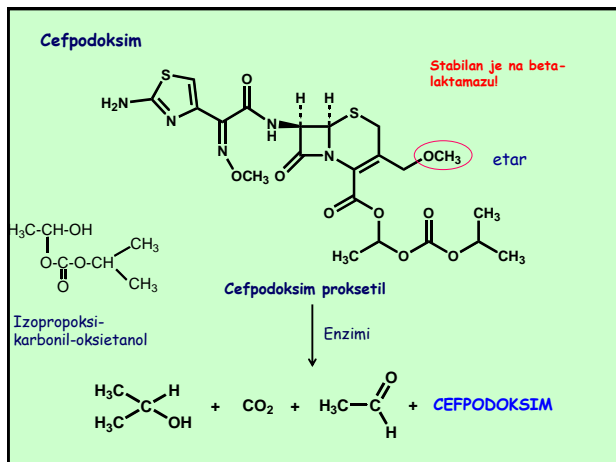
Sin (Z)	Anti (E)-nečistoća!

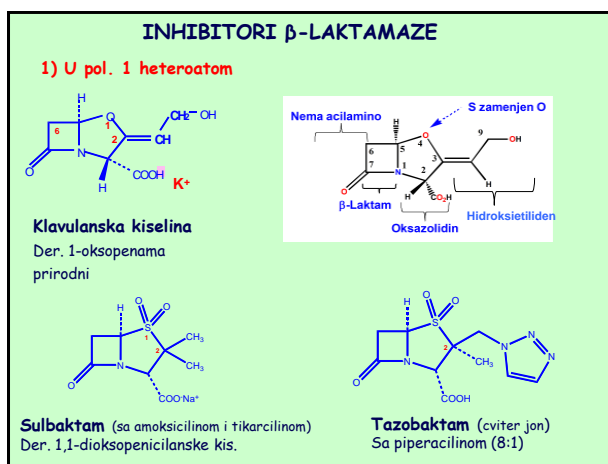
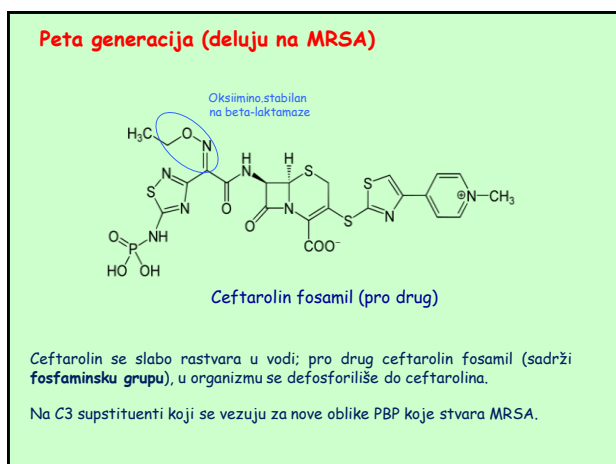
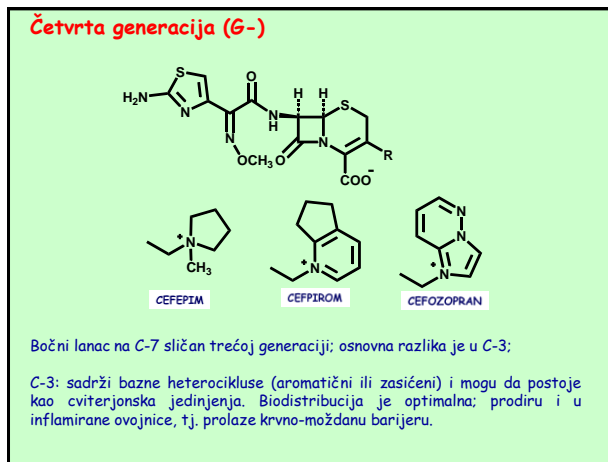
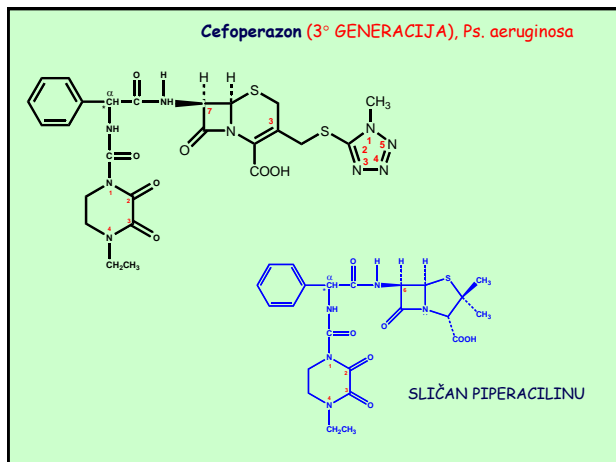
Resonance structures of the oximino group:

$$\text{[Structure 1]} \longleftrightarrow \text{[Structure 2]}$$

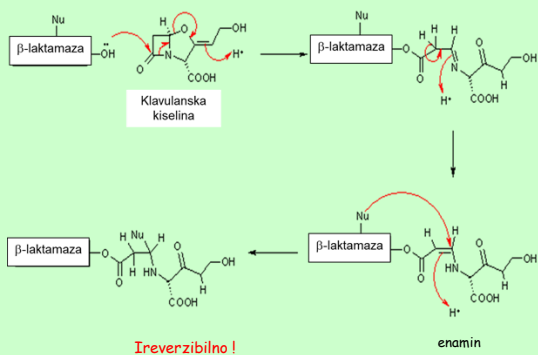
SMANJENA ELEKTROFILNOST KARBONILA

Suicidni supstrati (inhibitori enzima i supstrati) !!!

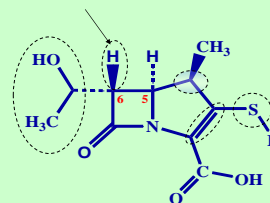

KARBAPENEMI

2) U pol. 1 C atom

Rezervni antibiotici!

"rodaci" penicilina
Rezervni antibiotici

karbapenam: 7-okso-1-aza-biciklo [3.2.0] heptan

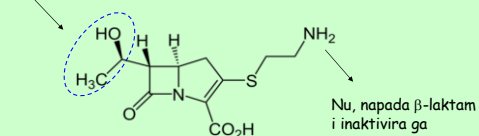
Streptomyces vrste, antimikrobno delovanje, brzo se razvija rezistencija.

TRANS, 5,6: 6 α -HIDROKSIETIL - STABILNI NA β -LAKTAMAZE

Dvostruka veza-nestabilnost.

Prirodni (*Streptomyces cattleya*), danas se dobija sintezom.

Rezistentan na beta laktamazu, 6 nor derivat bez dejstva na beta laktamazu.

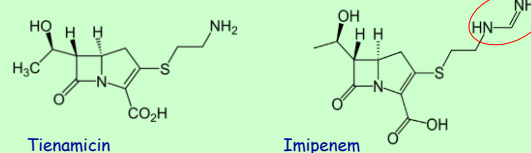

TIENAMICIN (1976)

5R, 6S, 8S

Gram-pozitivne i gram-negativne aerobe i anaerobe.

Na fiziološkom pH 7,4-cwitter jon, ekstremno nestabilan u v.r.

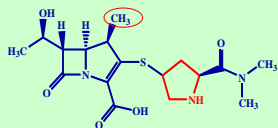
- Imipenem-polusintezom, NH_2 zamenjena sa slabijim nukleofilom-N-iminometil;
- ne daje se per os (renalna dehidropeptidaza hidrolizuje β -laktam i inaktivira imipenem);
- Koristi se sa cilastatinom, inhibitorom dehidropeptidaze.

Cilj:

- Poveća stabilnost na DHP (dehidropeptidazu)
- Poveća stabilnost na metalo β -laktamazu (Karbapenamazu)
- Poveća aktivnost prema *Ps. aeruginosa*

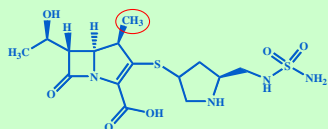
Noviji karbapenemi-sintetska jedinjenja koja na C-4 sadrže metil grupu koja povećava **stabilnost na dehidropeptidazu**.

Ova jedinjenja su veoma aktivna i mogu se davati kao monoterapija.

Meropenem

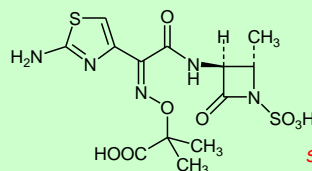
1g (Ps. aeruginosa)
za leženje komplikovanih intraabdominalnih
infekcija i bakterijskog meningitisa kod
dece, iv

Doripenem - 2005

Širok spektar dejstva
Parenteralna primena

MONOBAKTAMI

Stabilan na beta laktamaze

AZTREONAM

Prirodni proizvod-izolovan iz *Chrobacterium violaceum* 1981 g,
Danas se dobija totalnom sintezom, prvi je sintetski monociklični (monobaktamski)
antibiotik.

Isključivo parenteralno, **ne deluje na gram + !!!**

Kao zamena toksičnim aminoglikozidnim antibioticima.